

Leefstijl

Sociaal-emotionele vaardigheden
voor het primair onderwijs

Handleiding groep 8

Colofon

Uitgeverij: Uitgeverij Edu'Actief b.v. Meppel
Auteurs: Odile van Eck, Sabien Onvlee
Redactie: Uitgeverij Edu'Actief b.v. Meppel
Inhoudelijke redactie: Marleen Blokhuis
Advies en media-educatie: Dr. Martine F. Delfos,
Advies: Dr. Clementine van Eck en Delano Mc Andrew
Vormgeving: Van der Eijk Grafisch Ontwerp
Illustraties: Bart Kranenburg, Mirèn van Alphen
Drukwerk: Scan Laser, Zaandam

Docentenhandleiding Leefstijl voor primair onderwijs groep 8

Feedback

Corinne Boswijk
 Bas Wesseling
 Heinnie Kieft
 Hilde Teunen
 Marry van der Aa
 Rianne Vervoorn

Met dank aan:

St. Willibrordusschool, Bakel
 Rehobothschool, Nijkerk
 Stoklandschool, Son en Breugel
 De Korenaar, Eindhoven
 De Letterbeam, Heerenveen
 Het Kompas, Heerenveen
 De Uilenbrink, Veghel

ISBN: 978 90 3720 704 0

NUR: 194

Trefwoord: leermiddelen; sociaal-emotionele ontwikkeling primair onderwijs

Copyright © 2011 Uitgeverij Edu'Actief b.v. Meppel
 Postbus 1056
 7940 KB Meppel
 Tel.: 0522-235235
 Fax: 0522-235222
 E-mail: info@edu-actief.nl
 Internet: www.edu-actief.nl

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, microfilm, fotokopie of op welke andere wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.
 No part of this book may be reproduced in any form, by print, photoprint, microfilm or any other means, without written permission from the publisher.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb. 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (Postbus 3060, 2130 KB) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

De uitgever heeft ernaar gestreefd de auteursrechten te regelen volgens de wettelijke bepalingen. Degenen die desondanks menen zekere rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de uitgever wenden.

Handleiding groep 8

Inhoud handleiding groep 8

Thema 1	De groep? Dat zijn wij!	93
Les 1	Hoe gaat het nu?	95
<i>Activiteiten</i>	1. Vang de bezem	98
	2. Ik ben ..., ik was ..., ik heb ..., Bingo!	98
	3. Onze groep = een puzzel	99
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Dit ben ik!	100
	5. Waar ging deze les over?	100
Les 2	Safety first!	101
<i>Activiteiten</i>	1. Durf je dit?	104
	2. Waar gaat deze les over?	104
	3. Is dat veilig?	104
	4. Veiligheid wereldwijd	105
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Postergalerie	106
	6. Wie durft?	106
<i>Media-educatie</i>	Zijn computers veilig?	106
Les 3	We zijn het eens!	107
<i>Activiteiten</i>	1. Balspel voor de democratie	110
	2. Waar gaat deze les over?	110
	3. De wetten van Fraortes en Dario	110
	4. Het Afspraken-Lagerhuis	111
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Zijn we het eens?	112
<i>Kopieerblad 1</i>	Regels bij het spel: Balspel voor democratie	113
Les 4	Vrienden voor het leven	115
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?	118
	2. Kies een vriend!	118
	3. Vrienden voor het leven	118
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Wees de vriend die je zelf zou willen hebben	119
	5. Vrienden vinden, vrienden houden	120
<i>Kopieerblad 1</i>	Vrienden voor het leven	121

Thema 2	Praten en luisteren	123
Les 1	Ik luister!	125
<i>Activiteiten</i>	1. Ruilen maar	128
	2. Waar gaat deze les over?.....	129
	3. Zoek het ritme	129
	4. Ik hoor, ik hoor, wat jij nu zegt	129
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Lekker ijsje?	130
<i>Kopieerblad 1a+b</i>	Zoek het ritme.....	131, 132
<i>Kopieerblad 2a+b</i>	Ik hoor, ik hoor wat jij nu zegt	133, 134
Les 2	Leuk om te weten	135
<i>Activiteiten</i>	1. Hoe irritant kun je zijn?	138
	2. Waar gaat deze les over?	138
	3. Begrijp ik dit goed?	138
	4. Leuk om te weten.....	139
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Bedankt voor dit gesprek	140
<i>Media-educatie</i>	Full Screen.....	140
<i>Kopieerblad 1</i>	Bedankt voor dit gesprek.....	141
Les 3	Hoe je denkt, maakt wat je ziet en hoort	143
<i>Activiteiten</i>	1. Dan denk ik aan	146
	2. Waar denk jij aan?	146
	3. De foto.....	146
	4. Waar gaat deze les over?.....	147
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Wat zie jij?	148
	Extra: Ruitassociatie	148
<i>Media-educatie</i>	Krant in de klas.....	149
<i>Kopieerblad 1a+b</i>	De foto.....	150, 151
<i>Kopieerblad 2a+b+c</i>	Wat zie jij?	152-154
Les 4	Stel je voor!	155
<i>Activiteiten</i>	1. Hallo, ik ben	158
	2. Waar gaat deze les over?.....	159
	3. Stel je voor!.....	159
	4. Jeroen dit is Pieter, Pieter dit is Jeroen	159
<i>Verwerking en afronding</i>	5. De eerste indruk.....	160
	Extra: Wij zijn	160
<i>Kopieerblad 1a+b</i>	Wij zijn	161, 162

Thema 3	Ken je dat gevoel?	163
Les 1	Welk gevoel?	165
<i>Activiteiten</i>	1. Klank met gevoel.....	168
	2. Waar gaat deze les over?.....	168
	3. Wat gaat er door je heen?	168
	4. Mijn gebruiksaanwijzing.....	169
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Wie heeft dat gedaan?	169
	Extra: Hints met uitdrukkingen en gezegdes.....	170
<i>Media-educatie</i>	Soaps.....	171
<i>Kopieerblad 1</i>	Klank met gevoel.....	172
Les 2	Verdriet	173
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?.....	176
	2. Verknipte gedichten.....	176
	3. Verdriet.....	176
	4. Maak een gedicht.....	177
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Met een beeld erbij.....	178
<i>Media-educatie</i>	Tranentrekkers.....	178
<i>Kopieerblad 1a+b+c+d</i>	Verknipte gedichten	179-182
<i>Kopieerblad 2a+b</i>	Maak een gedicht.....	183, 184
Les 3	De zenuwen de baas	185
<i>Activiteiten</i>	1. De wachtkamer.....	188
	2. Waar gaat deze les over?.....	188
	3. Stress!.....	188
	4. De zenuwen de baas?.....	188
	Extra: Een ontspanningsoefening.....	189
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Stressballen.....	189
	Extra: Het zenuwenlied	190
<i>Media-educatie</i>	Computergames	190
Les 4	Boos	191
<i>Activiteiten</i>	1. Boze body	196
	2. Waar gaat deze les over?.....	196
	3. Jij ook altijd!.....	196
	4. Niet enkel boos	197
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Zeggen wat je dwarszit	197
<i>Kopieerblad 1</i>	Boze Body.....	198

Thema 4	Ik vertrouw op mij!	199
Les 1	Vertrouwen in jezelf	201
<i>Activiteiten</i>	1. De potloodketting	204
	2. Waar gaat deze les over?	204
	3. Leven is het meervoud van lef.....	205
	4. Van 0 tot 12 en van 12 tot 18.....	205
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Hier was ik	206
<i>Media-educatie</i>	De verlegen smiley	206
Les 2	Het glas is halfvol	207
<i>Activiteiten</i>	1. Waarom circusolifanten niet weglopen.....	210
	2. Waar gaat deze les over?	210
	3. GGGG: Gebeurtenis, gedachte, gevoel en gevolg	210
	4. Het glas is halfvol	211
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Je kunt meer dan je denkt	212
Les 3	Weet je	213
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?	216
	2. Weet je	216
	3. Wie weet?	217
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Denken dat je alles weet is de beste manier om niets te leren	217
<i>Media-educatie</i>	PowerPoint	217
<i>Kopieerblad 1</i>	Weet je	219
Les 4	Verantwoordelijk?	221
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?	224
	2. Doe jij mee?	224
	3. Kun je het dragen?.....	225
<i>Verwerking en afronding</i>	4. De koster en de kerk	225
	5. Perseus en de kop van Medusa	225
<i>Kopieerblad 1a+b</i>	De koster en de kerk.....	227, 228

Thema 5	Allemaal anders, iedereen gelijk.....	229
Les 1	Cyberpesten.....	231
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?.....	234
	2. Het verhaal van Tinka	234
	3. w8 ff! Dit kun je doen!	235
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Words 4u.....	236
Les 2	Agressief, aarzelend of assertief	237
<i>Activiteiten</i>	1. Ja! Nee!	240
	2. Waar gaat deze les over?.....	240
	3. Hoe zeg je nee?	240
	4. Agressief, aarzelend en assertief	240
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Nee, nee, nee! 3 x nee.....	241
<i>Media-educatie</i>	Groepsdruk.....	241
Les 3	Waar geloof jij in?	243
<i>Activiteiten</i>	1. Ik geloof dat	246
	2. Waar gaat deze les over?.....	246
	3. Wat weet jij van religie?	246
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Wat wij nu weten.....	247
<i>Media-educatie</i>	Zuilen.....	247
<i>Kopieerblad 1</i>	248
Les 4	Party, party!	249
<i>Activiteiten</i>	1. Waar gaat deze les over?.....	252
	2. Wereldfeesten	252
	3. Wie doet wat?	253
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Party, party!	253
	5. Hoe vond jij het?	253
<i>Media-educatie</i>	Feest op internet.....	253

Thema 6	Lekker gezond	255
Les 1	Alcohol, drugs en medicijnen	257
<i>Activiteiten</i>	1. Alles op z'n kop	260
	2. Waar gaat deze les over?	260
	3. Alcohol, drugs en medicijnen	260
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Leef gezond!	262
	Extra: Aids	262
<i>Media-educatie</i>	Games	263
<i>Kopieerblad 1</i>	Alcohol, drugs en medicijnen	264
<i>Extra voor leerkrachten</i>	Informatie over hasj en wiet	265
	Informatie over andere drugs	266
Les 2	Tot hier en niet verder	267
<i>Activiteiten</i>	1. Uit balans	270
	2. Stop	270
	3. Waar gaat deze les over?	271
	4. Tot hier en niet verder	271
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Wie heeft er nog een vraag?	272
<i>Media-educatie</i>	Yo, wat du u du 2night?	272
Les 3	De beuk erin!	273
<i>Activiteiten</i>	1. (K)raak die krant!	276
	2. Waar gaat deze les over?	276
	3. De beuk erin!	277
<i>Verwerking en afronding</i>	4. Nee, ik doe niet mee!	278
	Extra: Graffitikunst	278
Les 4	De volgende stap	279
<i>Activiteiten</i>	1. Draai maar om	282
	2. Waar gaat deze les over?	282
	3. Een stapje hoger	283
	4. Een mooie herinnering	283
<i>Verwerking en afronding</i>	5. Afscheid nemen	283
	6. Groepsknuffel	284
	Extra: Wie durft er te zweven?	284
<i>Media-educatie</i>	Het was zo!	284

Thema 1 **De groep? Dat zijn wij!**

Les 1 **Hoe gaat het nu?**

Samen plezier maken en elkaar beter leren kennen.

Achtergrond voor leerkrachten

In dit eerste thema besteden we tijdens de vier leefstijllessen aandacht aan de sfeer in de groep. Als de sfeer goed is, voelen kinderen zich in de klas op hun gemak. Vaak zullen kinderen die niet van school(vakken) houden toch met plezier naar school komen als ze goed contact hebben met de leerkracht en met hun klasgenoten. Omgekeerd geldt natuurlijk hetzelfde: kinderen die leren leuk vinden, maar zich niet prettig voelen in de groep, komen waarschijnlijk met tegenzin naar school. Een goed functionerende groep heeft een positieve invloed op de persoonlijke ontwikkeling van ieder kind afzonderlijk en zal de creativiteit van de groep in zijn geheel vergroten.

In de eerste les van het nieuwe schooljaar staat de (hernieuwde) kennismaking met elkaar en de leerkracht centraal. Ook al kennen sommige kinderen elkaar al, ze kunnen altijd meer van elkaar te weten komen. Iedereen is uniek en heeft zo zijn eigen redenen om zich op een bepaalde manier te gedragen. Als je elkaar beter kent, heb je meer begrip voor elkaars reacties en wordt het onderlinge contact beter.

Plezier maken is een belangrijk doel op zich. Als kinderen merken dat ze samen 'lol' kunnen maken, ontstaat er eerder een gevoel van onderlinge verbondenheid. Het lijkt misschien een open deur, maar voor het groepsgevoel is het van belang dat iedereen elkaars namen kent en ook weet hoe alle namen worden uitgesproken.

Het woordenmonster

Gebruik het Woordenmonster als volgt: bevestig een A4-tje in de buik van het monster. Nieuwe woorden schrijft u in de buik van het beest. Gebruik deze woorden regelmatig, zodat ze bekend(er) worden. Voeg nieuwe woorden toe en vervang na verloop van tijd de (bekende) woorden door een nieuw A4-tje in de buik van het monster te bevestigen. De achterliggende gedachte bij het woordenmonster is dat het de woordenschat van de kinderen helpt te vergroten.

Lesdoel

Kinderen:

- maken samen plezier en leren elkaar beter kennen.
- staan stil bij persoonlijke veranderingen.

Overzicht lessuggesties

▶ Activiteiten

1. Vang de bezem

Een reactiespel. Wie vangt de bezem voor hij de grond raakt?

2. Ik ben ..., ik was ..., ik heb ..., Bingo!

Een vragenspel. Wat hebben kinderen gemeen met hun klasgenoten?

3. Onze groep = een puzzel

Een puzzelopdracht. Zelf kruiswoordpuzzels maken en oplossen.

▶ Verwerking en afronding

4. Dit ben ik!

Een opdracht uit het werkboek. Kinderen beantwoorden vragen over hoe ze nu zijn. Zijn ze anders dan toen ze voor het eerst op school kwamen?

5. Waar ging deze les over?

▶ Woordenmonster

Materiaal

Voor activiteit 1:

- Eén of meer bezems.
- Schoolbord of groot papier om de mogelijke vragen van tevoren te noteren.

Voor activiteit 2:

- Werkbloek.

Voor activiteit 4:

- Werkboek.

Lessuggesties Activiteiten

1 Vang de bezem

Een reactiespel. Wie vangt de bezem voor hij de grond raakt?

De kinderen zitten in een kring. Eén kind staat in het midden en houdt een bezem bij de steel vast. Dit kind noemt de naam van een klasgenoot en laat daarna de bezemsteel los. Het kind wiens naam genoemd is, probeert de bezemsteel te vangen voor deze de grond raakt. Als dat lukt, mag hij in de kring gaan staan en de bezemsteel laten vallen voor een ander kind uit de kring. Wie te laat is, beantwoordt naar eigen keuze één van de vragen over zijn vakantie. Deze vragen kunt u van tevoren op het bord schrijven. Na het antwoord laat dit kind de bezemsteel weer vallen voor een ander kind uit de kring.

Voor meer actie kan het spel ook in twee kringen worden gespeeld.

Mogelijke vragen, als de bezemsteel de grond raakt

- Hoe laat sta je het liefst op in de vakantie?
- Als je mocht kiezen, waar ging je dan graag heen op vakantie?
- Heb je op vakantie dingen gegeten die je anders nooit eet?
- Heb je sportieve dingen gedaan in de vakantie? Zo ja, wat?
- Hoeveel weken is het tot de volgende vakantie?
- Weet je nog een vakantie vraag? Schrijf deze erbij en vertel jouw antwoord.

2 Ik ben ..., ik was ..., ik heb ..., Bingo!

Een vragenspel. Wat hebben kinderen gemeen met hun klasgenoten?

Verdeel de klas in groepen van tien tot zestien kinderen (zie handleiding bladzijde 45 e.v.). In het werkboek bij de opdracht *Ik ben ..., ik was ..., ik heb ..., Bingo!* staan 16 vakjes. Bij dit spel wordt met evenveel vakjes gespeeld als er kinderen in een groepje zitten.

Bij een groepje van twaalf kinderen wordt dus met twaalf vakjes gespeeld. De overige vakjes worden doorgestreept. In ieder vakje komt een cijfer.

Om de beurt zegt iemand uit het groepje 'ik ben ...', 'ik was ...' of 'ik heb ...'. Bijvoorbeeld: 'Ik heb een huisdier.' (Of: 'Ik was vorig jaar judokampioen.' Of: 'Ik heb twee zussen.') Iedereen die ook een huisdier heeft, steekt zijn hand op. Tel hoeveel kinderen een huisdier hebben. De kinderen met een huisdier schrijven bij dit cijfer in het vakje: 'huisdier'. Kinderen die geen huisdier hebben, schrijven niets op. Een volgend kind noemt nu iets. Het kind dat als eerste zijn kaart vol heeft, roept: 'Bingo!'

Mogelijke vragen

- Heb je iets gehoord van iemand wat je nog niet wist? Zo ja, wat?
- Waarom is het belangrijk om meer van elkaar te weten als je bij elkaar in de klas zit?

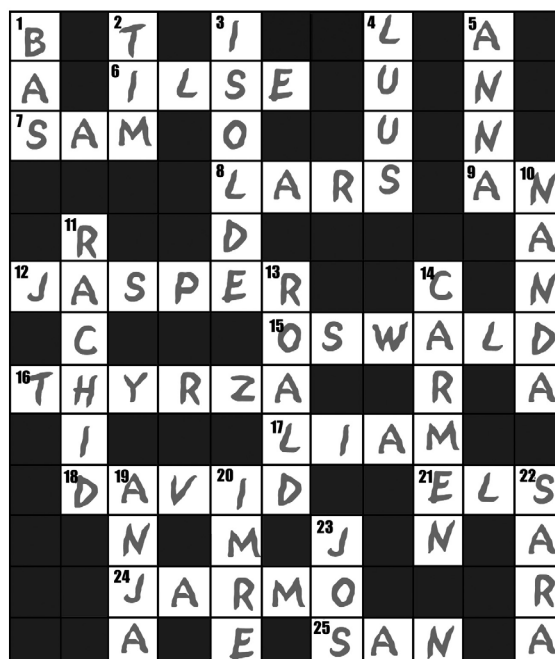
3 Onze groep = een puzzel

Een puzzelopdracht. Zelf kruiswoordpuzzels maken en oplossen.

Verdeel de klas in twee- of drietallen (zie handleiding bladzijde 45 e.v.). Ieder tweetal gaat een eigen kruiswoordpuzzel maken. Ze krijgen hiervoor twee vellen ruitjespapier: één voor het 'antwoordmodel' en één voor het 'invulmodel'.

Stap 1

Op het eerste vel, het antwoordmodel, maken de kinderen een puzzel van alle namen uit de klas. Iedere naam krijgt een cijfer. Dit cijfer wordt in het eerste hokje van de naam vermeld. Hokjes die niet meedoen worden zwart gemaakt.

Stap 2

Het antwoordenmodel van de puzzel wordt, zonder de namen, overgenomen op het tweede vel papier.

1. Zijn vader is erg ziek.
2. Is de broer van 1.
3. Is het langste meisje van de klas.
4. Is altijd vrolijk.
5. Is net nieuw in de klas.
6. ...

Stap 3

Op het tweede vel maken de kinderen nu ook een legenda. Voor iedere naam bedenken ze een omschrijving. Ieder tweetal bedenkt zijn eigen omschrijvingen. Bijvoorbeeld: Bas, die nummer één op de puzzel is, heeft een vader die erg ziek is. Het tweetal noteert nu in de legenda: *1. Zijn vader is erg ziek.* Tim, die nummer twee op de puzzel is, is de broer van Bas. In de legenda komt nu te staan: *2. Is de broer van 1.* Enzovoort.

Stap 4

Als een puzzel af is, kan hij worden geruild met een ander tweetal. Dat tweetal lost nu de puzzel van de anderen op. Maar het is ook mogelijk alle puzzels te kopiëren en op een later tijdstip individueel te laten maken door de kinderen.

Verwerking en afronding

4 Dit ben ik!

Een opdracht uit het werkboek. Kinderen beantwoorden vragen over hoe ze nu zijn. Zijn ze anders dan toen ze voor het eerst op school kwamen?

De kinderen maken de opdrachten *Dit ben ik!* en de opdracht *Ben je veel veranderd?* in het werkboek. Bij de opdracht *Ben je veel veranderd?* kijken ze terug naar hoe ze waren toen ze op de basisschool begonnen. Wat herinneren de kinderen zich van hun eerste jaren op de basisschool?

Mogelijke vragen

- Weet je nog hoe groot je was in groep één? Waar je van hield? Wat je wilde worden?
- Zijn er ook dingen hetzelfde gebleven? Zo ja, wat?

5 Waar ging deze les over?

Kinderen raden wat het onderwerp en doel van deze les was.

Woordenmonster

Mogelijke woorden: legenda.